

4. Кобилянська О. Оповідання : для серед. та ст. шк. віку / упорядкув. та навч.-метод. матеріали О. Шевченко; передм. Т. Щегельської. Київ : Національний книжковий проект, 2011. 208 с.

5. Кобилянська О. Слова зворушливого серця : Щоденники; Автобіографії; Листи; Статті та спогади / Упоряд., передм. Ф. Погребенника. Київ : Дніпро, 1982. 359 с.

6. Павличко Д. Туга і непокора. Літературознавство. Критика : у 2 т. Київ : Основи, 2007. Т. 1. 566 с.

7. Пасічний В. Жанрові особливості малої прози ранньої Ольги Кобилянської. Вінницьке книжково-газетне вид-во, 1963. С. 110–128.

8. Ткачук М. Людина і природа в українській літературі крізь призму екокритики // Дивослово. 2011. № 6. С. 52–56.

Мельник Ганна – студентка 3 курсу факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Наукові інтереси: українська проза межі XIX–XX ст.

Діана Кишук
Наук. керівник – к. філол. н., доц. Ткаченко В. І.

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ ЖІНОЧОЇ ПРОЗИ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XIX СТОЛІТТЯ

Сама історична доба кінця XIX ст. в Україні забезпечила унікальне поєднання різновекторних тенденцій. Цей час можна впевнено назвати періодом напруженого пошуку – своїх витоків, власної держави і самого себе, проте й періодом «розщеплення» особистості як творчої

одиниці, знайдення внутрішніх та психологічних чинників, які зумовлювали певні драматичні суперечності. Тож у творчості майстрів цього періоду відчувається безумовний тиск суспільних чинників, а також ця творчість робить акцент на проблемах людського ества, морально-етичного вибору, двійництва, межового досвіду, екзистенційної ситуації, підсвідомого та ін. Зазначена проблематика з особливою силою та напруженістю проявилась у жіночій прозі другої половини XIX ст.

Ситуація загострення і кризи також зумовила травматичний розвиток жіночої ідентичності, тому що обставини гендерної нерівності й утисків часто ставили жінку в складну ситуацію, змушуючи її згладжувати природні психофізіологічні особливості, які за вільних умов саморозвитку були доволі продуктивними в культурі. Розвивався своєрідний комплекс, коли жінка бажала відмовитись від власної ідентичності та уподібнитись чоловікові.

Термін «жіноча література» та споріднені з ним терміни «жіноча проза», «жіноча поезія» і «жіноче письмо» є досить проблематичними. Основною причиною неприйняття терміна «жіноча проза» насамперед є традиційно закріплене в патріархальній культурі значення «жіночості» як «меншовартості». Вказуючи на особливості жіночої літератури та визначаючи її відмінність від феміністичної, слід згадати термін «жіноче письмо» («*feminine ecriture*»), який запровадила у свій час Г. Сіксу, французька письменниця і теоретик фемінізму [2, с. 4].

У всі часи жіноча проза прагнула артикулювати в культурі світ жіночої суб'єктивності. Найчастіше жінки-прозаїки звертались до особистого, прочитавши текст свого власного життя і давши відповідь на питання: «Ким (чим) є жінка? Яка її сутність? Яке її буття?». Стаття при цьому піддавалась концептуалізації, а образи героїнь ставали виявленням концепції особистості жінки. Тож концепція особистості жінки в «жіночій літературі» – це художня

інтерпретація письменником жіночої суб'єктивності в образі жінки, а її гендерна ідентичність при цьому проблематизується.

XIX ст. вважається «жіночим ренесансом», адже чимало письменниць заявили про себе як митці та громадські діячки, які розвивали національну ідею, виховували національну самосвідомість, брали активну участь у формуванні держави та нації. Письменниці того часу по-різному розкривали теми гендерно-феміністичного, морально-етичного, соціально-психологічного, екзистенційно-філософського, мистецького та історико-національного спрямування, але по-жіночому засвідчували відмінність й винятковість жіночого погляду на життєві проблеми та їх розв'язання [8, с. 99].

Жіноча творчість XIX ст. базується на потужній літературній традиції, яскравими представниками якої є Марко Вовчок, Ганна Барвінок, Олена Пчілка, Н. Кобринська, Леся Українка, О. Кобилянська, К. Гриневичева та ін. Прогресуванню тогочасного українського феміністичного дискурсу значною мірою сприяло відмінне від західноєвропейського становище української жінки. Емансипації жінки вдалось вивільнити енергію, яка протягом XX ст. зуміла створити феномен жіночої творчості. Леся Українка так зване «жіноче питання» розглядала в аспекті франкового радикалізму, однак певний скептицизм щодо фемінізму пояснюється її переконанням, що проблеми жінок не можуть бути вирішені відокремлено від загально-суспільних.

У результаті впливу європейської культури О. Кобилянська пройшла шлях від неоромантизму до експресіонізму. Особливу роль у цьому відіграло захоплення ідеями Ф. Ніцше, з якими окремі сучасні літературознавці пов'язують формування українського модерну. Для письменниці вони були особливо близькими, оскільки головним об'єктом її дослідження було людське ество із загостреним відчуттям прекрасного і потворного.

О. Кобилянська виявила високу художню майстерність і в малих оповідних жанрах, і в широких повістевих формах. Проза письменниці в її кращих зразках є високоінтелектуальною, в ній відбилися ідейні та художні пошуки світової літератури, складовою частиною якої є українська література [3, с. 6].

Безперечною заслугою О. Кобилянської є те, що вона однією з перших в українській літературі змалювала образи жінок-інтелігенток, яким притаманні вищі духовні інтереси, прагнення вирватись із тенет буденщини і духовного рабства. Звеличуючи людину, зокрема жінку, показуючи її високі духовні поривання, письменниця утверджувала передові погляди на життя. Загалом О. Кобилянська, будучи представницею нової генерації, зробила спробу зруйнувати панівну ідеологію в сфері культури. Завдяки її літературній діяльності в українську літературу потрапили такі форми і структури європейського творчого досвіду, як інтелектуальна, індивідуальна та культурна рефлексія, міфологічні форми неофольклоризму, символізм та елементи психоаналізу [3, с. 8].

Творчість Н. Кобринської представлена реалістичними оповіданнями та новелами («Дух часу», «Ядзя і Катруся», «Задля кусника хліба», «Виборець» та ін.). Проза письменниці демонструє звернення до глибинного зондажу психології персонажів, фіксації найбільш тонких вражень та переживань особистості, нахил до філософічності, фольклоризму та міфологізму, відчуття трагізму існування людської душі (новели та ескізи «Омен», «Психограми», «У вирі», «Очі», «Засуд», «Під кінець життя», «Du bist die Ruhe» та ін.).

Є. Ярошинська як прозаїк мала власне коло улюблених тем і важливих суспільно-політичних проблем, власний спосіб спостереження за явищами дійсності, критерії відбору матеріалу і власну манеру художнього вираження думки, а також образного живопису словом. Звертання до морально-етичної проблематики значною

мірою розширило і поглибило філософський струмін повістей Є. Ярошинської. Філософсько-естетичний компонент світогляду письменниці, який живився знанням світової художньої практики і народної творчості, став найбільш органічним для її творчого методу. Людинолюбство та життєлюбство заклали фундамент для її світобачення, на якому лежала глибока печать народного духу. Особлива заслуга Є. Ярошинської не тільки в тому, що вона освітила своїм талантом буковинську душу, показавши «вершини й безодні» її почувань, але й у тому, що її невіддільне від народу слово стало вагомим набутком української літератури.

Піднесення духовної і суспільної активності жіноцтва кінця XIX ст. підготувало майбутній державотворчий потенціал, що був повною мірою реалізований у добу національно-визвольної боротьби українського народу за свою державність. Виникнення в контексті української літератури фемінного та феміністичного аспектів зумовило модернізацію української культури та її руху до європейських культурних широт. Завдяки діяльності згадуваних письменниць в українську літературу проникли такі форми і структури європейського творчого досвіду, як інтелектуальна, індивідуальна та культурна рефлексія, міфологічні форми неофольклоризму, символізм і елементи психоаналізу.

Література

1. Агєєва В. Жіночий простір: Феміністичний дискурс українського модернізму : монографія. Київ : Факт, 2003. 320 с.
2. Агєєва В. Казка про нежіночий простір : Література плюс, 2000. №1. С.4–5.
3. Бабишкін О. Творчість Ольги Кобилянської : Літературно-критичний нарис : О. Кобилянська. Твори : в 3-х т. Київ : Держлітвидав, 1956. Т. I. : 1887–1990. С.5–64

4. Баранова Б. Наталія Кобринська – і український рух жіночий: Український голос, 1926. № 18. 2 травня.
5. Богачевська-Хом'як М. Білим по білому : Жінки в громадському житті України, 1984–1939. Київ : Либідь, 1995. 424 с.
6. Грушевський М. Наталія Кобринська : Літературно-науковий вістник, 1900. Т. 9. Кн. 1. С. 1–24.
7. Євшан М. Ольга Кобилянська : Критика; Літературознавство; Естетика. Київ : Основи, 1998. С. 199–205.
8. Жеребкіна І. Філософія фемінізму як напрямок постструктуралістської філософії : Філософська думка, 1998. № 2. С. 98–119.
9. Жовтуля І. Від літератури до фемінізму : Сучасність, 2002. № 11. С. 84–89.

Кишук Діана – здобувач ступеня вищої освіти магістра факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Наукові інтереси: українська жіноча проза II половини XIX століття.

Дарія Мазуркевич

Наук. керівник – к. філол. н., ст. викл. Зелененька І. А.

МЕТАФОРА У НОВЕЛАХ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА ЯК АБСТРАКТНИЙ МИСЛЕННЄВИЙ КОМПЛЕКС

Якщо розглядати особливості української прози, то можна з певністю засвідчити неабияку метафоричність новелістики лідера «Покутської трійці» Василя Стефаника. Отже, **мета** нашого дослідження роботи – кваліфікувати метафору як особливий абстрактний комплекс у новелах Василя Стефаника. **Предмет** дослідження – метафора в її